

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

МОНІТОРИНГ ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ ЗАРУБІЖНИХ САЙТІВ
ІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯMONITORING OF CONTENT AND STRUCTURE OF FOREIGN WEB-SITES
ON THE ISSUE OF CRITICAL THINKING DEVELOPMENT

Стаття присвячена актуальній проблемі сьогодення – розвитку критичного мислення. Автором здійснено моніторинг змісту і структури зарубіжних сайтів з означеної проблеми; проаналізовано сайти Оксфордського університету, де студентам пропонує курс дистанційного навчання «Критичні розмірковування для початківців», сайт Кембриджського університету містить курс критичного мислення «Critical Thinking», сайт університету Квінсленда і дистанційний курс «Філософія та критичне мислення», сайт Університету Дюка і сторінку «Innovation & Critical Thinking», сайт Університету Йоханнесбургу має сторінку «Innovative, creative and critical thinking», сайт Університету Йоханнесбургу і сторінку «Innovative, creative and critical thinking», сайт Оклендського університету має курс «Логіка і критичне мислення», курс «Критичне мислення для інформаційної доби» Мічиганського університету, а також розглянуто сайт Фондації критичного мислення (The Foundation for Critical Thinking) і Академії критичних мислителів, де представлено курс «Critical Thinker Academy: Learn to Think Like a Philosopher» («Академія критичних мислителів: учись мислити як філософ»). Моніторинг зарубіжних сайтів із проблеми розвитку критичного мислення засвідчив, що значна кількість провідних університетів світу має такі сайти та розміщує на них дистанційні курси з окресленої проблематики й активно впроваджує їх у практику навчання. Зміст і структура курсів зумовлена їхньою логікою, однак можливість проходження курсів та ознайомлення з інформацією мають усі бажаючі. Автори курсів одно-стайно озвучують думку про необхідність володіння навичкою критичного мислення як обов'язковою умовою успішного професійного життя, а саме критичне мислення співвідноситься з інноваційним мисленням. На окрему увагу заслуговує сайт The Foundation for Critical Thinking, автори якого прагнуть зробити критичне мислення ключовою соціальною цінністю і ключовою організаційною концепцією всієї освітньої реформи. Зроблено акцент на тому, що проблемі розвитку критичного мислення присвячено значну увагу зарубіжній педагогічній спільноті вищої школи. Така практика заслуговує на адаптацію досвіду в Україні.

Ключові слова: критичне мислення, зарубіжні сайти, курси дистанційного навчання,

розвиток критичного мислення, майбутні учителі початкових класів.

The article is devoted to such issue of present time as critical thinking development. The author carried out monitoring of content and structure of foreign web-sites on the marked issue; it is analyzed the web-sites of Oxford university, where the students are offered the course of distance studies "Critical reasoning for beginners", the web-site of Cambridge university contains the course of critical thinking "Critical Thinking", the web-site of the University of Queensland contains distance course "Philosophy and critical thinking", the web-site of Duke University has a page "Innovation & Critical Thinking", the web-site of University of Johannesburg has a page "Innovative, creative and critical thinking", the web-site of Auckland university has a course "Logic and critical thinking", there is a course "Critical thinking for informative time" of Michigan university, and also the web-site of The Foundation for Critical Thinking and Critical Thinker Academy where the course "Critical Thinker Academy: Learn to Think Like a Philosopher" is presented.

Monitoring of foreign web-sites on the issue of critical thinking development confirmed that a great amount of leading universities of the world have such web-sites and place there distance courses on outlined range of problems and actively inculcate them in practice of studies. The content and structure of courses are predefined by their logic, their main assignment is for students of universities, however, all interested people have the opportunity of passing the courses and acquaintance with information. The authors of courses unanimously say about the idea of the necessity of critical thinking skill possessing as the obligatory condition of successful professional life, to be exact critical thinking is correlated with innovative thinking.

The web-site of The Foundation for Critical Thinking deserves separate attention, its authors aim to make critical thinking a key social value and key organizational conception of the whole educational reform.

An accent is done on paying considerable attention to the problem of critical thinking development by foreign pedagogical association of higher school. Such practice deserves adaptation of such experience in Ukraine.

Key words: critical thinking, foreign web-sites, courses of distance studies, critical thinking development, future teachers of primary classes.

УДК 37.015.3:159.95
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/22-3.16>

Починкова М.М.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри філологічних
дисциплін
Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодення характеризується розквітом уваги до концепції критичного мислення з боку освітян. На нашу думку, це зумовлено суттєвими змінами в суспільстві, зокрема значним збільшен-

ням інформації та четвертою науково-технічною революцією, яка торкнулася насамперед інтелектуальної діяльності. Як справедливо стверджує Р. Абдєєв: «Інформація перетворилася на глобальний, у принципі на невичерпний ресурс

людства, яке вступило в нову епоху розвитку цивілізації – епоху інтенсивного освоєння цього інформаційного ресурсу й «нечуваних можливостей» феномену управління» [1]. Цілком погоджуємося з думкою В. Кременя про те, що «епоха визначається мисленням, яке розвивається історично, тобто мисленням, яке досягає певного рівня історичного й соціокультурного розвитку. Отже, епоха створюється людиною завдяки творчій силі мислення» [2, с. 8]. Мислення, якого вимагає сучасна епоха – це критичне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасна педагогічна зарубіжна практика представлена значною кількістю наукових навчально-методичних розробок із проблеми розвитку критичного мислення та впровадження технології критичного мислення в галузі навчання, це роботи таких дослідників, як Дж. Андерсон, Дж.А. Браус, Дж. Брунер, Д. Вуд, Дж. Дьюї, М. Ліпман, С. Метьюз, Дж. Макінстер, К. Мередіт, С. Міллер, Б. Мур, Д. Гадлер, К. Кроуфорд, Р. Пауль, Р.У. Поль, Р. Паркер, К. Поппер, Ф. Рогоу, Р. Солсо, Р. Стернберг, Ч. Темпл, А. Фішер, Д. Халперн, С. Шейбе та ін. Вітчизняні дослідники також приділяють значну увагу цій проблемі, однак їхні праці присвячені переважно проблемі впровадження технології критичного мислення у практику навчання школи (А. Авершин, В. Біблер, Т. Воропай, І. Горохов, В. Дороз, Л. Григорович, І. Ільясов, З. Калмикова, Л. Києнко-Романюк, О. Коржуєв, В. Макаренко, С. Терно, О. Туманцова, О. Тягло, Я. Чаплак, М. Шермет, Т. Яковенко та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість вітчизняних і зарубіжних досліджень, присвячених проблемі розвитку та впровадження у практику навчання технології критичного мислення, сьогодні залишається не достатньо розробленим упровадження цієї технології в систему професійної освіти університетів України, зокрема у систему підготовки майбутніх учителів початкових класів. Розробка такої системи вимагає докладного вивчення різних аспектів зарубіжного й вітчизняного педагогічного досвіду впровадження технології критичного мислення в практику навчання. Одним із таких аспектів є аналіз наповнення зарубіжних сайтів і дистанційних курсів, присвячених проблемі розвитку критичного мислення, зокрема зарубіжних вишів.

Мета статті – здійснити моніторинг зарубіжних сайтів із проблеми розвитку критичного мислення.

Виклад основного матеріалу. Упровадженню технології критичного мислення в університетську освіту присвячено значну кількість сайтів найвідоміших вишів світу. Проаналізуємо їх із погляду структури та змістового наповнення.

Сайт Оксфордського університету, де студентам пропонується авторський курс дистанційного

навчання М. Тальбота «Критичні розмірковування для початківців» (<https://podcasts.ox.ac.uk/series/critical-reasoning-beginners>), складається із шести частин (природа аргументів, його різні типи, викладення аргументів у стилі логіки, що таке доречний аргумент, оцінка аргументів, подальше читання та ін.), у яких ідеться про аргументи, їх ідентифікацію, оцінку, способи визначення поганих аргументів. Автори зазначають, що такі навички неоціненні, якщо ви занепокоєні правдивістю власних переконань і переконливістю своїх аргументів [4].

Сайт Кембриджського університету містить курс критичного мислення, розподілений за двома рівнями (<https://www.ocr.org.uk/qualifications/by-subject/critical-thinking/>). Автори курсу зазначають, що «критичне мислення засноване на навичках, а не на змістовому рівні. Воно розвиває здатність інтерпретувати, аналізувати й оцінювати ідеї, аргументи і може підтримувати навички мислення в усіх предметних галузях, від мистецтва і гуманітарних наук, до технічних наук. У курсах представлені різні матеріали теоретичного й прикладного характеру» [6].

«Філософія та критичне мислення» (<http://www.edx.org/course/philosophy-and-critical-thinking>) – дистанційний курс університету Квінсленда. Автори курсу Д. Браун і П. Еллертон розглядають основні філософські теми: взаємозв'язок тілесного й духовного, про природу знання, персональна ідентичність. Матеріали представлені у відеолекціях, після кожного модуля є тест на перевірку знань, крім того, у курсі представлено інтерв'ю та діалоги сучасних мислителів з усього світу. Цей курс розрахований на шість тижнів, кожен із яких вимагає від одного до чотирьох годин роботи з ним. Автори курсу знайомлять із принципами філософського дослідження й КМ, допомагають дізнатися, як ми можемо використовувати філософські ідеї, щоб поміркувати про себе і світ навколо нас. Вивчаються теми: «Як міркувати чітко і строго», «Як визначити, проаналізувати й побудувати переконливі аргументи», «Як подумати про рішення центральних проблем філософії», «Як вести філософські бесіди з іншими людьми на важливі теми» [10].

На сторінках «Innovation & Critical Thinking» (сайт Університету Дюка) у вступному слові зазначено: «Оскільки організації повинні впроваджувати інновації, щоб вижити на сучасному висококонкурентному ринку, їм потрібні співробітники, які зможуть спрямовувати свої творчі здібності й інновації на вирішення організаційних задач і цілей» [7]. З метою реалізації цього завдання студентам пропонується пройти чотири курси, щоб отримати сертифікат про інновації й критичне мислення. На початку це дасть змогу познайомитися із власними можливостями щодо творчості та інновацій, далі буде надано набір інструментів, які дозволять

використовувати свій творчий потенціал для виявлення й рішення організаційних проблем. Потім одні завдання вимагатимуть від здобувачів погляду на проблему під іншим кутом, з метою отримання більш творчого результату, а інші проведуть через процес використання аналогій чи методів заміни, щоб знайти творче вирішення проблеми [7].

Сайт Університету Йоханнесбургу має сторінку «Innovative, creative and critical thinking» (<http://findyourway.uj.mobi/index.php/success-beyond-graduation/innovative,-creative-and-critical-thinking>). Це модуль, який дозволяє оволодіти випускниками університету успішними досягненнями у навчанні, а цьому сприятиме саме інноваційне і креативне мислення. Автори справедливо зазначають, що «стратегії різних компаній спрямовані на пошук студентів, які є інноваційними й можуть використовувати свої творчі здібності, і, що найбільш важливо, людей, які необмежені встановленими стандартами» [3].

Модуль на сторінці представлений переважно відеоматеріалами, присвяченим різним аспектам критичного мислення: «Нестандартне мислення», «Творчість та інновації», «Поради для мозкового штурму, творчих та інноваційних ідей», «Що таке критичне мислення?», «Поради для покращення критичного мислення», «Чому вам необхідно бути креативним і критичним», «Чому інноваційне, креативне та критичне мислення важливі?». Наприкінці модуля студентам пропонується декілька проблемних ситуацій, над якими студенти мають поміркувати із застосуванням КМ [3].

Оклендський університет має курс «Логіка і критичне мислення» (<https://www.futurelearn.com/courses/logical-and-critical-thinking>). Тривалість курсу вісім тижнів, щотижневе навчання передбачене протягом чотирьох годин. Це один з небагатьох безкоштовних курсів. Розробники, доцент Тім Дар і доктор Патрік Джирард, зазначають, що курс дозволить дізнатися як виявляти й уникати розповсюджених помилок мислення, які призводять до формування поганих переконань, розпізнавати, реконструювати й оцінювати аргументи, використовувати базові логічні інструменти для аналізу аргументів, застосовувати ці інструменти у таких сферах, як наука, моральні теорії і право. Одна частина курсу присвячена ключовим концепціям у логічному і критичному мисленні, інша – застосуванню цих концепцій у знайомих галузях, щоб допомогти користувачам розвинути практичні і корисні навички логічного і критичного мислення. Під час першого тижня розглядаються відомості про логічне й критичне мислення й загальні перепони й омани. На другому – слухачі вчать визначати передумови й висновки, що є складовими частинами сильного аргументу, і будувати аргументи в стандартній формі. Третій тиждень розкриває інформацію про різ-

ницю між дедуктивними та недедуктивними аргументами і про достовірність, недійсність, силу і слабкість. Четвертий тиждень презентує сильні й слабкі аргументи більш докладно, вчить визначати, коли аргумент є обґрунтованим або переконливим, і як його оцінювати. З п'ятого до сьомого тижня вивчаються три галузі – наука, право і мораль, – які потребують навичок логічного і критичного мислення відповідно до конкретних вимог цих галузей. Восьмий тиждень – застосування набутих навичок у «дикій природі», щоб побачити й апробувати придбані за курс навички. Цікавим у курсі є те, що матеріал представлений не сухою науковою мовою, а короткими відео (до 7 хвилин), кейсами та інфографіками, додатковими статтями, перевірка засвоєних знань здійснюється через тестування тощо [8].

Курс «Критичне мислення для інформаційної доби» (<https://www.coursera.org/learn/mindware>) Мічиганського університету, автор Річард Нісбетт, відрізняється тим, що до теорії логіки додано елементи психологічних, статистичних та економічних теорій. У вступному слові до курсу зазначено, що більшість професій потребують не тільки загального інтелекту, а й уміння збирати, аналізувати й думати про дані. Зазначено, що навички КМ дозволяють бути успішним не тільки у професійному житті, а й збагачують особисте, коли вони застосовуються до проблем повсякденного життя, враховуючи судження і вибір. У курсі представлено основні поняття від статистики, вірогідності, наукової методології, когнітивної психології і теорії затрат і вигод, продемонстровано як їх можна використовувати до всього: від переваги одного продукту над іншим до критики у ЗМІ наукових досліджень. Концепції визначаються коротко, а потім застосовуються на різних прикладах: ситуації в бізнесі, ЗМІ, повсякденному житті. На сторінці курсу представлені статистичні дані, у яких зазначено, що 14% людей, які пройшли курс, розпочали нову кар'єру, 29% – отримали значні переваги в кар'єрі, 17% – стали більше заробляти або отримали підвищення. Курс розрахований на чотири тижні, кожний передбачає три-чотири години навчання і містить 8 тем: «Статистика», «Закон великих чисел», «Кореляція», «Експерименти», «Прогнозування», «Когнітивні упередження», «Вибір і рішення», «Логічне і діалектичне розмірковування». Курс містить відеолекції та матеріали для самостійного вивчення [9].

Ми проаналізували декілька сайтів відомих університетів світу, всі вони мають спеціальні сторінки, що репрезентують ті чи ті аспекти критичного мислення, переважно на цих сторінках представлено дистанційні курси з його розвитку. Зазначимо, що на цих сайтах критичне мислення співвідноситься з інноваційним мисленням.

Курс «Critical Thinker Academy: Learn to Think Like a Philosopher» («Академія критичних мислителів: учись мислити як філософ») навчить фундаментальним концепціям критичного мислення (логіка, аналіз аргументів, риторика, розмірковування з вірогідностями, важливість базових знань та ін.) [5]. Курс платний, містить 19 годин відео, 20 статей, 17 ресурсів для скачування, можливість постійного доступу та доступу через мобільні засоби, після закінчення можна отримати сертифікат. Автор – Кевін де Лапланте, канадський викладач екологічної філософії, засновник Академії критичних мислителів, зазначає, що критичне мислення слугує ядром розумної людини, однак сьогодні в університетах переважають спеціальні курси, присвячені логіці, аналізу аргументів і критичним розмірковуванням, у яких занадто мало студентів. Цей курс розкриває такі аспекти: чому критичне мислення важливе, різниця між логікою й аргументацією, що робить аргумент хорошим і поганим, важливість базових знань для критичного мислення, методи аналізу й реконструкції аргументів, як ми насправді формуємо переконання й приймаємо рішення, як трайбалізм і політична поляризація впливають на нашу здібність критично мислити, як наукові дебати часто містять значення ключових термінів, таких як «теорія», «закон» і «гіпотеза», як розмірковувати про випадковість і невизначеність, як написати добре аргументоване есе, як цитувати джерела й уникати плагіату у своєму письмі. Вимоги, що висувають автори до абітурієнтів – це інтерес до поліпшення навичок критичного мислення [5].

На особливу увагу заслуговує сайт The Foundation for Critical Thinking – це результат співпраці некомерційних організацій: Центру критичного мислення і моральної критики і Фонду критичного мислення, – які співпрацюють з метою просування освітньої реформи, шляхом культивування об'єктивного критичного мислення і покликання інтегрувати наукові і теоретичні розробки Центру, а також допомогти викладачам щодо покращення процесу викладання. Автори намагаються зробити критичне мислення ключовою соціальною цінністю і ключовою організаційною концепцією всієї освіт-

ньої реформи. В інформації про себе засновники сайту зазначають, що «тоді як суспільство зазвичай висуває цінності, наповнені поверховими, безпосередніми «вигодами», критичне мислення культивує сутність та істинну інтелектуальну дисципліну, вимагає саморефлексії і неупередженості, вимагає розвитку основних інтелектуальних переваг, таких як інтелектуальна смиренність, наполегливість, чесність і відповідальність. На сайті представлено доволі багатий матеріал щодо критичного мислення: розділи про визначення, коротку історію, основні запитання й відповіді; авторську концепцію, дослідження в галузі критичного мислення, бібліотека, конференції, присвячені проблемі розвитку й формування критичного мислення та ін. На жаль, література, присвячена різним аспектам критичного мислення та доступи до тестів, лише платні [11].

Висновки. Як видно з моніторингу зарубіжних сайтів з проблеми розвитку критичного мислення, значна кількість провідних університетів світу має такі сайти та розміщують на них дистанційні курси з окресленої проблематики й активно впроваджують їх у практику навчання. Зміст і структура курсів, зумовлена їх логікою. Вони призначені для студентів університетів, однак можливість проходження курсів та ознайомлення з інформацією мають усі бажаючі. Автори курсів одноставно озвучують думку про необхідність володіння навичкою критичного мислення як обов'язковою умовою успішного професійного життя, а саме критичне мислення співвідноситься з інноваційним мисленням.

На окрему увагу заслуговує сайт The Foundation for Critical Thinking, автори якого прагнуть зробити критичне мислення ключовою соціальною цінністю і ключовою організаційною концепцією всієї освітньої реформи.

Отже, проблемі розвитку критичного мислення присвячено значну увагу зарубіжної педагогічної спільноти вищої школи. Така практика заслуговує на адаптацію досвіду в Україні.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в моніторингу навчально-методичного забезпечення проблеми розвитку критичного мислення в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. Москва : Владос, 1994. 336 с. URL: <http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000892/st000.shtml>.
2. Критичне мислення: освіта, творчість, цінності : монографія / за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2017. 299 с.
3. A critical and Practical Analysis. URL: <http://findyourway.uj.mobi/index.php/success-beyond-graduation/innovative,-creative-and-critical-thinking>.
4. Critical Reasoning for Beginners. URL: <https://podcasts.ox.ac.uk/series/critical-reasoning-beginners>.
5. Critical Thinker Academy: Learn to Think Like a Philosopher. URL: https://www.udemy.com/course/critical-thinker-academy/?gclid=EAlaIQobChMI9428grCP6AIV1aiaCh1J3ASrEAYASAAEgJh8_D_BwE&matchtype=b&utm_campaign=LongTail_la.EN_cc.ROW&utm_content=deal4584&utm_medium=udemyads&utm_source=adwords&utm_term=._ag_78754160853_.ad_386756535325_.kw_%2Bcritical+%2Bthinking+%2Bcourse_.de_c_.dm_.pl_.ti_kwd-671779128674_.li_1030499_.pd_.
6. Critical Thinking. URL: <https://www.ocr.org.uk/qualifications/by-subject/critical-thinking/>.
7. Innovation & Critical Thinking. URL: <https://learnmore.duke.edu/certificates/innovation-critical-thinking>.
8. Logical and Critical Thinking. URL: <https://www.futurelearn.com/courses/logical-and-critical-thinking>.
9. Mindware: Critical Thinking for the Information Age. URL: <https://www.coursera.org/learn/mindware>.
10. Philosophy and Critical Thinking. URL: <https://www.edx.org/course/philosophy-and-critical-thinking>.
11. The Foundation for Critical Thinking. URL: <http://www.criticalthinking.org/pages/index-of-articles/a-brief-history-of-the-idea-of-critical-thinking/408>.